

Research Article

Compilation of Premarital Educational-Counseling Package for Girls with Divorced Parents on the Brink of Marriage Based on Iranian Culture

Fahimeh Bahonar¹, Ozra Etemadi ² and Keyvan Salehi³

Abstract

This study was conducted to compile a premarital counseling package for girls on the brink of marriage whose parents are divorced. The current study was applied and conducted based on a mixed-methods research design. For this purpose, a qualitative systematic review was initially conducted, and then the descriptive survey was used. Since the initial stage of every systematic review includes a complete and regular search of the existing literature, Persian articles published from 2012 to 2022 were selected. Finally, 12 articles were investigated by searching Mag-Iran, SID, Irandoc, and Comprehensive Portal of Human Sciences databases. Also, the revised PRISMA2020 checklist was used to evaluate the quality of the studies, and all 12 studies possessed the necessary quality to enter the systematic review. An educational counseling package including various techniques and concepts was compiled by reviewing the literature. Besides, ten experts in the field of counseling were selected based on availability to check the content validity. The findings of the qualitative phase showed three major negative psychological, sociological, and family experiences. Finally, the findings of the quantitative phase resulted in developing the content of counseling sessions in twelve weekly sessions of 60-90 minutes. Its content validity and Kappa agreement coefficient were .8 and .71, respectively. It can be said that the premarital educational counseling package has appropriate validity and is suggested to be used for girls with divorced parents.

Keywords: Girls, Children of divorce, Package compilation, Iranian culture, Premarital Counseling

Introduction

Parental divorce often has many negative consequences for children, which in some cases cause significant developmental defects. Such consequences are evident in the emotional, psychological, educational, social, and interpersonal development of children, most of which continue into adulthood. (Rhoades et al., 2012). In particular, adult children of divorce may experience a loss of

1. PhD in Counseling, Department of Counseling, Faculty of Psychology and Educational Sciences, University of Isfahan, Isfahan, Iran.

2. Corresponding author: Professor, Department of Counseling, Faculty of Education and Psychology, University of Isfahan, Isfahan, Iran. Email: o.etemadi@edu.ui.ac.ir

3. Associate Professor, Department of Education, faculty of Psychology and Education, University of Tehran, Tehran, Iran.

emotional support, change in financial status, loss of social network, change in physical and mental health (Heidecker, 2019), loss of social relationships and marriage opportunities (Brown, 2020).

In the meantime, the issue of gender is also influential. The results of a study indicate that women face more post-divorce challenges than men (Sadeghi Fasaei & Isari, 2012). Therefore, the attitude of young people with the experience of parental divorce towards marriage and divorce, especially in girls, might be affected (Weigel, 2007). Also, it can play a vital role in the individuals' preparation and increase their information about choosing a spouse, reducing incorrect decision-making (Markman & Rhoades, 2012).

Therefore, it is necessary for the children of divorce who have not seen such issues in their parents' lives and are probably not familiar with them to take steps towards self-awareness. On the other hand, the increase in the divorce rate in Iran necessitates the development of preventive interventions to prevent marital disturbances and reduce the divorce rate. For this reason, organizations such as universities, welfare and justice organizations, and sports and youth organizations can benefit from the findings of this study. In terms of research, universities and higher education institutions can benefit from the findings and guidelines of this study to achieve more stable results in terms of the effects of parental divorce on youth.

In addition, in terms of methodology, the present research investigates this program adopting qualitative and quantitative methods to compensate for the shortcomings in this area. It can also provide a basis for adult girls of divorced parents to receive the required premarital education. This kind of counseling service is provided to improve the quality of life of adult girls with parental divorce to have a healthy marriage, taking into account the potential of the Iranian families' culture. In other words, an attempt was made in this study to answer these questions according to the local literature: 1. what are the experiences of adult children with parental divorce?

2. What are the features of the premarital educational counseling package for adult girls with divorced parents on the brink of marriage?

Method The current study is applied in terms of purpose and conducted based on a mixed-methods research design to compile a package. First, the qualitative method of systematic review and then the descriptive survey quantitative method were used. Since the initial stage of every systematic review includes a complete and regular search of the existing literature, all valid Persian articles and theses published from 2012 to 2022 were considered, and finally, 12 studies were selected by searching the databases of Mag-Iran, SID, Irandoc and Comprehensive Portal of Human Sciences. Also, the revised PRISMA2020 checklist was used to evaluate the quality of the studies, and all the 12 studies that possessed the necessary quality to enter the systematic review were analyzed. An educational counseling package including various techniques and concepts was compiled by reviewing the literature. Besides, ten experts in the field of counseling were selected based on convenience sampling to check the content validity.

Results

The 12 selected studies included a total number of 508 participants and 120 references. Six studies (50%) were quantitative, two (16.66%) were mixed-methods, and four (33.33%) were qualitative. The thematic analysis of the studies is discussed in the following table.

Table 1: Main themes and sub-themes of research systematic review in Children of divorce

Main themes	sub-themes
Negative psychological experiences	Negative communication style Psychological disorders Emotional problems Cognitive problems Behavioral problems Marriage problems
Negative sociological experiences	Financial Problems Educational-occupational problems Cultural problems
Negative family experiences	Instability of the family environment Family breakup

The thematic analysis led to the identification of three main themes and 11 sub-themes. The content of counseling sessions was prepared in twelve weekly sessions for 60-90 minutes based on the themes obtained.

After compiling the package, its content was given to ten experts. The index of content validity ratio of the educational package for girls of divorced parents obtained by Lawshe (1975) was 0.8, which was acceptable. Also, the content validity index estimated by Waltz, Strickland, and Lenz (2010) was 0.8. Regarding the reliability of the preventive program, a higher agreement coefficient means a higher reliability. The Kappa coefficient was used to measure the level of experts' agreement on the whole program, indicating 71% agreement between raters, i.e., acceptable inter-rater reliability.

Discussion

The purpose of this study was to study the research background of adult children with parental divorce and to develop a premarital educational counseling package for girls with parental divorce on the brink of marriage from the experts' perspective. Regarding the themes obtained from studies, the first theme, i.e., negative psychological experiences, included negative communication style, psychological disorders, emotional problems, cognitive problems, behavioral problems, and marriage problems. Self-awareness, differentiation, attributional styles, self-expression, and marriage preparation were taught during the package compilation to solve the mentioned problems.

In other words, previous studies revealed little trust in relationships, low commitment in relationships, incompatibility in relationships, avoidance of relationships, and difficulty in establishing future relationships in adult children of divorce (Segage, 2021). Also, psychological disorders such as anxiety disorder (Michaud, 2020) and depression along with emotional problems such as sadness and jealousy (Segage, 2021), confusion, distress, and loneliness (Schaan et al., 2019) are seen in children of divorce. Therefore, it is necessary to prevent negative attributions and behaviors such as delinquent behavior, isolation and revenge, domestic violence and anger, and marriage problems such as low stability in romantic relationships, lack of expectation for the formation of a romantic relationship, fear from marriage, caution in marriage, strictness in choosing a spouse.

Overall, findings indicated that children of divorce have negative experiences that affect individual functions, including behavioral, cognitive, emotional, physical, communication, family, and sociological functions such as financial, occupational, and cultural. In fact, childhood experiences

and maturity changes provided the ground for the transfer of insecure attachment to adult romantic relationships. However, if the children receive counseling sessions, they will have better feelings and more prosperous relationships. Therefore, attending to this vulnerable group and developing counseling packages for social support was necessary, which was addressed in the present study.

تدوین بسته آموزشی-مشاوره‌ای پیش از ازدواج برای دختران در آستانه ازدواج دارای طلاق والدینی براساس فرهنگ ایرانی

فهیمة باهنر^۱، عذرا اعتمادی^۲ و کیوان صالحی^۳

چکیده

مقدمه: این پژوهش با هدف تدوین بسته آموزشی-مشاوره‌ای پیش از ازدواج برای دختران در آستانه ازدواج دارای طلاق والدینی انجام شد.

روش: پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و براساس طرح پژوهش آمیخته از نوع تدوین ابزار است. ابتدا از روش کیفی مرور نظام‌مند و سپس از روش کمی پیمایشی توصیفی استفاده شد. از آنجاکه مرحله ابتدایی هر مرور نظام‌مند شامل جست‌وجوی کامل و منظم پیشینه موجود است، میدان پژوهشی مورد مطالعه کلیه مقالات معتبر و پایان‌نامه‌های چاپ‌شده از سال ۱۳۹۱ تا سال ۱۴۰۱ به زبان فارسی بود که در نهایت ۱۲ پژوهش با جست‌وجو در پایگاه‌های مگ‌ایران، پایگاه علمی جهاد دانشگاهی، پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران و پرتال جامع علوم انسانی بررسی شد. همچنین، برای ارزیابی کیفیت مطالعات از فهرست‌واری تعدیل‌شده PRISMA2020 استفاده شد و تمام ۱۲ پژوهش کیفیت لازم برای ورود به مرور نظام‌مند را داشتند. در ادامه، برای تدوین بسته بر مبنای مرور پیشینه مطالعات، بسته آموزشی-مشاوره‌ای شامل تکنیک‌ها و مفاهیم مختلف تدوین شد. ۱۰ نفر از صاحب‌نظران حوزه مشاوره به منظور بررسی روایی محتوایی بسته به صورت در دسترس انتخاب شدند.

نتایج: یافته‌ها در بخش کیفی نشان‌دهنده سه تجربه مهم روان‌شناختی منفی، جامعه‌شناختی منفی و خانوادگی منفی بود. در نهایت، محتوای جلسات مشاوره‌ای در دوازده جلسه هفتگی به مدت ۹۰-۶۰ دقیقه تنظیم شد. بررسی شاخص روایی محتوایی ۰/۸ و ضریب توافق کاپا ۰/۷۱ به دست آمد.

نتیجه‌گیری: می‌توان گفت بسته آموزشی-مشاوره‌ای پیش از ازدواج از روایی لازم برخوردار است و استفاده آن برای دختران فرزند طلاق بزرگسال پیشنهاد می‌شود.

واژگان کلیدی: تدوین بسته، دختران، فرزند طلاق، فرهنگ ایرانی، مشاوره پیش از ازدواج

۱. دکتری رشته مشاوره، گروه مشاوره، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

۲. استاد، گروه مشاوره، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران. ایمیل: o.etemadi@edu.ui.ac.ir

۳. دانشیار، گروه روش‌ها و برنامه‌ریزی درسی و آموزشی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

مقدمه

خانواده به‌عنوان بنیادی‌ترین رکن جامعه، نقش مهمی در دستیابی به جامعه سالم و داشتن ارتباط مطلوب افراد خانواده با یکدیگر دارد (طهرانی و همکاران، ۱۴۰۰)؛ اما تعدادی از خانواده‌ها دچار آسیب‌های متعددی می‌شوند که یکی از آن‌ها طلاق^۱ است (Halligan et al., 2014). طلاق به‌عنوان مسئله جدی اجتماعی، بر تعداد زیادی از بزرگسالان و کودکان تأثیر می‌گذارد (Lawrence & Stephen, 2018). درحقیقت، تصمیم به طلاق نتیجه فشار درونی شدیدی است که دست‌کم به یکی از همسران وارد می‌شود و ممکن است از طریق برآورده‌نشدن نیازها یا اهداف و بی‌توجهی به عوامل اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، فردی و شخصیتی رخ دهد (Rossi et al., 2016)؛ بنابراین، اگر هریک از زوجین به‌دلایلی نتوانند با آرامش به زندگی در کنار یکدیگر ادامه دهند و از همدیگر جدا شوند و طلاق بگیرند، پیامدهای نامطلوب و چالش‌های زیادی در انتظار آن‌ها است که بر سلامت جسم و روان، احساس امنیت، اعتماد و کیفیت زندگی آن‌ها و فرزندانشان در حال و آینده اثر می‌گذارد (Amato, 2010). طلاق والدین^۲ در اغلب اوقات پیامدهای منفی زیادی برای فرزندان دارد که در بعضی موارد باعث ناراحتی زیادی از نظر رشدی می‌شود. این پیامدها را می‌توان در واکنش‌های هیجانی، روانی، آموزشی، اجتماعی و بین‌فردی فرزندان به‌خوبی مشاهده کرد که بسیاری از این پیامدها به بزرگسالی نیز منتهی می‌شود (Rhoades et al., 2012).

به‌طور خاص، فرزندان بزرگسال طلاق ممکن است از دست‌دادن حمایت عاطفی، تغییر در وضعیت مالی، از دست‌دادن شبکه اجتماعی، تغییر در سلامت جسمی و روانی (Heidecker, 2019) و از دست‌دادن روابط اجتماعی و فرصت‌های ازدواج (Brown, 2020) را تجربه کنند. فرزندان این خانواده‌ها در مقایسه با خانواده‌های عادی، با موفقیت کمتر، رابطه عاطفی محدود، ثبات عاطفی کم، فروپاشی شخصیت، ناسازگاری اجتماعی و فقدان استقلال در زندگی‌های روزمره دست‌به‌گریبان هستند (قره‌داغی و مبینی‌کشه، ۱۳۹۹). به‌عبارتی، وضعیت نامناسب خانواده زمینه‌ساز رفتارهای پرخاشگرانه، مشکلات اجتماعی و روابط عاطفی در این فرزندان می‌شود (Cangelosi, 2019). رفعتی اصل و همکاران (۱۳۹۹) ترس از آینده، سرخورده‌گی و کشیده‌شدن به سمت رفتارهای انحرافی را در فرزندان طلاق گزارش کردند. این فرزندان همچنین در کنار مشکلاتی که دارند، باید تصمیم‌های زیادی در زمینه شغل، دانشگاه، رفتن از خانه و روابط عاشقانه مثل ازدواج بگیرند (Yilmaz & Kalkan, 2010).

در این میان، موضوع جنسیت نیز حائز اهمیت است. نتایج پژوهشی حاکی از آن است که زنان در مقایسه با مردان با چالش‌های مضاعفی در زندگی خود پس از طلاق مواجه هستند (صادقی فسایی و ایثاری، ۱۳۹۱). کلاتری و همکاران (۱۳۹۰) در فراتحلیلی از آثار و پیامدهای طلاق نشان دادند که نه‌تنها طلاق می‌تواند باعث صدمه به سرمایه انسانی و اقتصادی جامعه شود، بلکه در تحلیل حساس به جنسیت می‌تواند مانع نقش‌آفرینی زنان در فرایند توسعه و در نتیجه به‌حاشیه‌راندن و استعمار زنان گردد. تقوی‌دینانی و همکاران (۱۳۹۹) نشان دادند نقش‌ها و ویژگی‌های جنسیتی پیش از ازدواج در شکل‌گیری طلاق و نحوه واکنش‌شان دادن بعد از طلاق مؤثر هستند؛ بنابراین، احتمال دارد نگرش به ازدواج و طلاق جوانانی که تجربه طلاق والدین را دارند، به‌خصوص در دختران تحت تأثیر قرار گیرد (Weigel, 2007). بیشتر پژوهش‌ها درباره تأثیر طلاق والدین بر نگرش‌های خانوادگی در ایالات متحده انجام شده و ارتباط بین تجربه طلاق و نگرش‌های خانوادگی بین فرزندان طلاق را تأیید می‌کند؛ به‌طوری که فرزندان طلاق تمایل بیشتری به طلاق دارند و نگرش‌شان به طلاق مثبت است (Rootalu & Kasearu, 2016)؛ لذا از هم‌پاشیدگی بنیان خانواده با تأثیرات کوتاه‌مدت

1 Traumas

2 Divorce

3 Parental divorce

و بلندمدت بر نوع ارتباطات و پذیرش نقش‌های جدید در بزرگسالی همراه است (Eldar-Avidan et al., 2009)؛ بنابراین، توجه به بهبود سلامت فردی و زناشویی فرزندان طلاق و کاهش پیامدهای ناخواسته پیش از ازدواج شایان توجه است (شیرزادفر و همکاران، ۱۳۹۹)؛ از این رو، در دوره‌های اخیر، برای تدوین و راه‌اندازی بسته‌های مشاوره‌ای و دوره‌های آموزش و مهارت‌افزایی افراد برای داشتن یک زندگی خانوادگی موفق تلاش‌هایی صورت پذیرفته است. مرور نظام‌مند پژوهش‌های داخل کشور پیرامون فرزندان طلاق در آستانه ازدواج و تدوین بسته مشاوره‌ای مبتنی بر آن نیز همانند برنامه‌های آماده‌سازی برای ازدواج^۱ یا آموزش پیش از ازدواج^۲ می‌تواند در ارتقای رضایت‌مندی زناشویی، تعهد در ازدواج و سطوح پایین‌تر تعارض و طلاق مؤثر باشد. همچنین، می‌تواند دریچه‌ای برای نگرش مثبت‌تر به مشاوره زوجین (پس از ازدواج) و استفاده از آن باشد (Williamson et al., 2018) و بر باورهای محدودکننده انتخاب همسر و انتظار از ازدواج مؤثر باشد.

همچنین، این موضوع می‌تواند نقش مهمی در آمادگی افراد و افزایش اطلاعات آنان در زمینه انتخاب همسر و کاهش تصمیم‌گیری نادرست داشته باشد (Markman & Rhoades, 2012)؛ چراکه امروزه با توجه به تغییرات عصر جدید، انجام شایسته‌تر فرایند ازدواج برای جوانان فرزند طلاق، از بروز طلاق‌های نابجا و غیرضروری جلوگیری می‌کند. همچنین، مشاوره یکی از راه‌های کمک به زوجین برای انجام یک ازدواج موفق است. در ازدواج‌های موفق، مجموعه‌ای از نیازهای روانی زوجین از قبیل عشق و علاقه، مصاحبت و همراهی و تأمین امنیت برآورده می‌شود (رحیمی یگانه، ۱۳۸۹)؛ بنابراین، برای فرزندان طلاق که این موارد را در زندگی والدین خود ندیده‌اند و احتمالاً چندان با آن آشنا نیستند، ضرورت دارد که در جهت خودآگاهی گام بردارند. از سوی دیگر، افزایش آمار طلاق در ایران نیاز به مداخلات پیشگیرانه برای پیشگیری از آشفته‌گی‌های زناشویی و کاهش آمار طلاق را ضروری می‌نماید؛ به همین دلیل، در بحث آموزش سازمان‌هایی مثل دانشگاه‌ها، سازمان بهزیستی و دادگستری و سازمان ورزش و جوانان می‌توانند از نتایج این پژوهش بهره‌مند شوند. در زمینه پژوهش نیز دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی می‌توانند از نتایج و رهنمودهای این پژوهش به منظور دستیابی به نتایج پایاتر در زمینه تأثیرات تجربه طلاق والدین بر جوانان بهره‌مند شوند. افزون بر این، به لحاظ روش‌شناختی، پژوهش حاضر با استفاده از روش کیفی و کمی به بررسی این برنامه می‌پردازد تا از سویی کمبودها در این حیطه را جبران کند و از سوی دیگر، بتواند زمینه‌ای را فراهم کند تا دختران بزرگسال فرزند طلاق آموزش‌های لازم پیش از ازدواج را دریافت کنند. این گونه خدمات مشاوره‌ای با هدف ارتقای کیفیت زندگی دختران بزرگسال فرزند طلاق و داشتن ازدواج سالم انجام می‌شود و امکانات موجود در فرهنگ خانواده‌های ایرانی لحاظ می‌شود. به عبارت دیگر، در این پژوهش تلاش شد تا به این پرسش‌ها پاسخ داده شود که طبق پیشینه پژوهشی داخلی، تجارب فرزندان بزرگسال دارای طلاق والدینی چه مواردی را شامل می‌شود و بسته آموزشی مشاوره‌ای پیش از ازدواج برای دختران بزرگسال در آستانه ازدواج دارای طلاق والدینی از چه ویژگی‌هایی برخوردار است.

روش

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و براساس طرح پژوهش آمیخته اکتشافی از نوع تدوین ابراز است و با روش کیفی و کمی به جمع‌آوری داده‌ها پرداخته می‌شود. در ابتدا بیشتر به صورت کیفی هدایت می‌شود؛ اما به تدریج به صورت کمی نیز پیش می‌رود (Hesse-Biber & Johnson, 2015).

در ابتدا از روش کیفی از نوع مرور نظام‌مند استفاده شد. جامعه مورد مطالعه پژوهش حاضر در بخش مرور نظام‌مند، شامل مجموعه آثار منتشر شده (۲۷۰ پژوهش) در قالب مقالات چاپ‌شده علمی و پایان‌نامه‌های فارسی زبان مرتبط با کلیدواژه‌های جوانان فرزند طلاق،

1 Premarital preparation

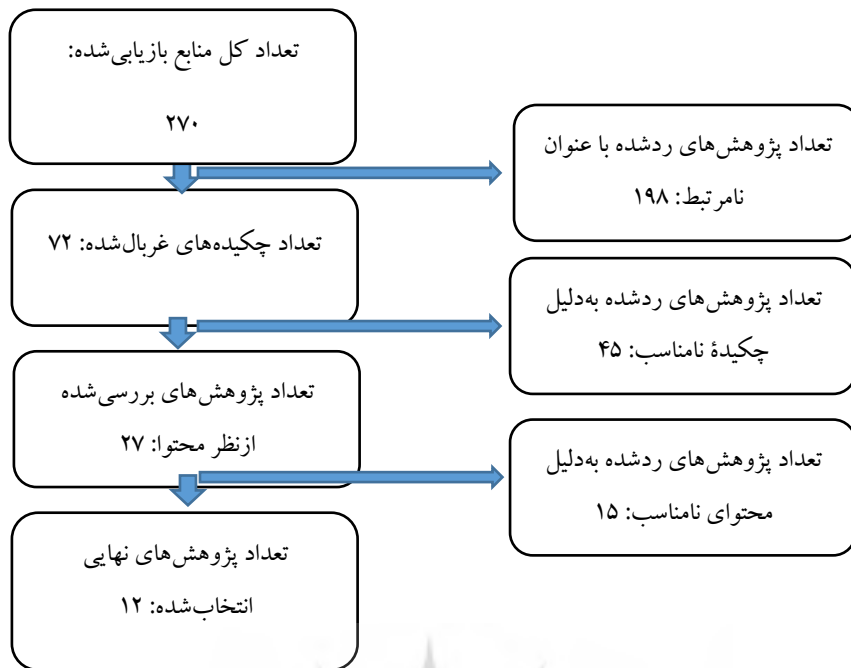
2 Premarital education

بزرگسالان فرزند طلاق، فرزندان طلاق، نگرش به ازدواج و طلاق در فرزندان طلاق تعیین شد. نمونه‌گیری مرور نظام‌مند هدفمند بود و براساس مقالات و پایان‌نامه‌های چاپ‌شده در سایت‌های معتبر داخلی (مگ‌ایران، پایگاه علمی جهاد دانشگاهی، پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران و پرتال جامع علوم انسانی) مرتبط با کلیدواژه‌های انتخابی ۱۲ پژوهش انتخاب شد. ملاک‌های ورود مقالات برای ارزیابی: الف) تمرکز آشکار بر نمونه پژوهش‌ها و بزرگسالان فرزند طلاق (۳۵-۱۸ساله باشد؛ ب) حداقل درمورد مداخلات روان‌شناختی با این گروه و یا درباره توصیف جوانان فرزند طلاق و تجارب آنان باشد؛ ج) گزارش‌های پژوهشی به‌زبان فارسی منتشر شده باشد؛ د) مقالات منتشرشده بین سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۴۰۱ باشد. ملاک‌های خروج نیز اعمال شد: الف) نامه‌ها، سرمقاله‌ها، راهنماها، کتاب‌ها، مقالات کنفرانسی و مطالعات منتشرنشده و ب) نحوه روند فرایند انجام کار را گزارش نکرده باشد.

در ادامه در بخش کمی، از روش پیمایشی توصیفی با استفاده از چک واریسی استفاده شد. برای تدوین بسته آموزشی-مشاوره‌ای پیش از ازدواج ۱۰ نفر از صاحب‌نظران حوزه مشاوره به‌منظور بررسی روایی محتوایی بسته نظر دادند. نمونه با استفاده از نمونه‌گیری دردسترس انتخاب شد. ملاک ورود به مطالعه در این بخش شامل این موارد بود: ۱. متخصص موردنظر باید در یکی از رشته‌های مشاوره یا روان‌شناسی مدرک کارشناسی ارشد یا دکتری داشته باشد؛ ۲. متخصص موردنظر باید دست‌کم پنج سال تجربه مشاوره و روان‌شناسی در حوزه خانواده داشته باشد؛ ۳. انتخاب‌شوندگان مایل باشند اطلاعات خود را با مصاحبه‌گر در میان بگذارند؛ لذا برای گزینش این افراد به مراکز مشاوره دولتی و خصوصی مراجعه شد.

روش اجرا

به‌منظور اجرای روش مرور نظام‌مند، ابتدا درزمینه کلیدواژه‌های قابل‌بررسی تصمیم‌گیری شد. منابع انتخاب‌شده از طریق راهبردهای ("AND, NOT, OR, ") جست‌وجو شدند. سپس به مطالعه و درک آنچه نویسندگان در آثارشان آورده بودند، اقدام شد. نتایج جست‌وجو به‌ترتیب براساس ارتباط با عنوان مقاله، چکیده و محتوا بررسی شد. گفتنی است که دو پژوهشگر دیگر فرایند انتخاب پژوهش‌ها را به‌صورت مستقل جمع‌آوری کردند و سپس مطالعات در سه گروه مرتبط، غیرمرتبط و بلا تکلیف دسته‌بندی شدند. سرانجام جمع‌بندی متون انجام شد و موارد غیرمرتبط کنار گذاشته شد. بین دو دسته دیگر مقایسه صورت گرفت و توافق پژوهش‌های موردبررسی حاصل شد. جست‌وجوها به‌صورت دستی انجام گرفت. در شکل ۱ نحوه بازیابی و انتخاب منابع ذکر شده است.

شکل ۱: خلاصه فرایند بازیابی و انتخاب منابع

Figure 1: Summary of resource retrieval and selection process

در ادامه، به منظور تدوین بسته آموزشی-مشاوره‌ای پیش از ازدواج، پس از مرور پیشینه مطالعات، بسته آموزشی-مشاوره‌ای براساس تکنیک‌ها و مضامین مختلفی تدوین شد. در بخش یافته‌ها انطباق هر مضمون با تکنیک خاص ارائه شده است.

ابزار پژوهش

در نهایت، به منظور ارزیابی کیفیت مطالعات برای مرور نظام‌مند از فهرست و ارسی تعدیل‌شده PRISMA¹ 2020 استفاده شد. این چک‌لیست یک ابزار استاندارد برای ارزیابی پژوهش‌ها است که مطالعات را در شش گویه گروه عنوان، مقدمه، روش، نتایج، بحث و نتیجه‌گیری می‌سنجد. براساس این چک‌لیست هریک از مطالعات در صورتی بررسی می‌شد که در طیف لیکرت دوگزینه‌ای پریزما (گزارش شده/ گزارش نشده)، گزینه گزارش شده را به دست آورد (Page et al., 2021). موارد گزارش شده در هر پژوهش شامل اسامی نویسنده/نویسندگان، عنوان، سال انتشار، کشور محل انجام پژوهش، روش پژوهش، نمونه و نتایج است. در پژوهش حاضر همه ۱۲ مطالعه‌ای که وارد پژوهش شدند، دوازده گویه را گزارش کرده بودند.

تحلیل داده‌ها

برای تحلیل داده‌ها، از روش تحلیل مضمون شش مرحله‌ای براون و کلارک (Braun & Clarke, 2006) استفاده شد. اطلاعات استخراج شده وارد آخرین نسخه نرم‌افزار MAXQDA شد تا سازمان‌دهی و تجزیه و تحلیل مضامین کلیدی (مرحله ۱) انجام شود. همه نویسندگان در تجزیه و تحلیل شرکت کردند و در ابتدا همه مقالات موجود را مطالعه کردند (مرحله ۲)، و کدهای اولیه شناسایی شد (مرحله ۳). کدهایی با محتوای مشابه در مقولات فرعی طبقه‌بندی شدند (مرحله ۴). سپس مقولات فرعی و مضامین اصلی دسته‌بندی شدند (مرحله ۵). در نهایت، مقولاتی ایجاد شد که همه نویسندگان درباره آن توافق داشتند (مرحله ۶). در طی این مراحل، نویسندگان بارها و بارها با بازخوانی مقالات فهرست کدها، مضامین فرعی و مضامین اصلی را بررسی و به‌روز کردند.

برای بررسی روایی بسته از شاخص نسبت روایی محتوایی (CVR^۱) و شاخص روایی محتوایی (CVI^۲) استفاده شد. شاخص نسبت روایی محتوایی را لاوش طراحی کرده است (Lawshe, 1975). برای محاسبه این شاخص از نظرات ۱۰ متخصص در زمینه محتوای بسته استفاده شد. با توضیح اهداف بسته برای آن‌ها و ارائه تعریف عملیاتی مربوط به محتوا، از آن‌ها خواسته شد تا هریک از اهداف را براساس طیف سه‌بخشی لیکرت «گویه ضروری است»، «گویه مفید است، ولی ضروری نیست» و «گویه ضرورتی ندارد» طبقه‌بندی کنند. سپس براساس فرمول CVR نسبت روایی محتوایی محاسبه شد. در ادامه، برای بررسی شاخص روایی محتوایی از روش والتز و همکاران استفاده شد (Waltz et al., 2010). برای محاسبه این شاخص از متخصصان خواسته می‌شود میزان مرتبط بودن هر جلسه را با طیف لیکرت «غیرمرتبط»، «نیاز به بازبینی اساسی»، «مرتبط اما نیاز به بازبینی» و «کاملاً مرتبط» مشخص کنند. در بخش یافته‌ها اطلاعات به دست آمده از این بررسی‌ها گزارش شده است.

یافته‌ها

در جدول ۱، متون گزارش شده در هر پژوهش شامل اسامی نویسنده/نویسندگان، عنوان، سال انتشار، نمونه پژوهش، روش پژوهش و نتایج است.

جدول ۱: مشخصات پژوهش‌های انجام شده در زمینه فرزندان بزرگسال طلاق در داخل کشور

Table 1: Characteristics of the studies conducted in the field of adult children of divorce in the country

شماره	نویسنده/نویسندگان	عنوان پژوهش	سال انتشار	نمونه	روش	نتایج
۱	قاسمی خرمند و همکاران	اثربخشی آموزش تاب‌آوری بر سرمایه‌های روان‌شناختی جوانان سرباز دارای والدین طلاق‌گرفته ارشد نظامی ارتش در شهر اصفهان	۱۴۰۱	۵۰ نفر	کمی	نتایج نشان داد می‌توان از روش آموزش مهارت‌های تاب‌آوری به‌عنوان روشی کارآمد برای افزایش مؤلفه‌های سرمایه‌های روان‌شناختی در جوانان سرباز دارای والدین طلاق‌گرفته ارشد نظامی ارتش استفاده کرد.
۲	رادمهر و همکاران	مقایسه استانداردها و اسنادهای رابطه در افراد متأهل با و بدون سابقه طلاق والدین	۱۴۰۰	۶۹ نفر	کمی	تجربه طلاق والدین به‌طور کلی تعیین‌کننده استانداردهای زندگی مشترک افراد نخواهد بود و تنها به کاهش معیارهای سرمایه‌گذاری ابرازی فرزندان منجر خواهد شد؛ بنابراین، این فرزندان تمایل کمتری به ابراز عاطفه و ارتباط با همسر خود دارند. همچنین، طلاق والدین می‌تواند به اسنادهای منفی رابطه، به‌ویژه در ابعاد مسئولیت منجر شود.

1 Content Validity Ratio

2 Content Validity Index

شماره	نویسنده/نویسندگان	عنوان پژوهش	سال انتشار	نمونه	روش	نتایج
۳	عباس‌پور و همکاران	طراحی و اثربخشی برنامه آموزش پیش از ازدواج بر نگرش به ازدواج و نگرش به طلاق فرزندان طلاق	۱۴۰۰	۳ نفر	آمیخته	نتایج این پژوهش نشان داد برنامه آموزش پیش از ازدواج باعث افزایش نگرش مثبت به ازدواج شد؛ ولی بر نگرش به طلاق اثربخشی معناداری نداشت. این پژوهش نشان داد برنامه آموزش پیش از ازدواج برای کمک به فرزندان طلاق مؤثر باشد.
۴	رفعتی‌اصل و همکاران	طراحی مدل حمایتی از فرزندان طلاق	۱۳۹۹	۲۶ نفر	کیفی	تحلیل داده‌ها، پنج عامل تعیین‌کننده در راستای سیاست‌گذاری حمایتی از فرزندان طلاق شامل ۱. هراس از طرد و استیضاح اجتماعی، ۲. تهدید مالی، ۳. ناکارآمدی و سوءکارکرد نهادی، ۴. ضعف آموزش، مهارت و مشاوره، ۵. تهدید ثبات وضعیت را آشکار ساخت.
۵	شیرزادفر و همکاران	اثربخشی آموزش قبل از ازدواج مبتنی بر برنامه آموزش ارتباط بر مشکلات تصمیم‌گیری در انتخاب همسر و نگرش به ازدواج فرزندان طلاق	۱۳۹۹	۶۰ نفر	کمی	نتایج نشان داد آموزش پیش از ازدواج مبتنی بر برنامه آموزش ارتباط به کاهش مشکلات تصمیم‌گیری در انتخاب همسر و افزایش نگرش مثبت به ازدواج در بین جوانان فرزند طلاق منجر شد.
۶	ساوادگو و وحیدی	تأثیر طلاق بر فرزندان	۱۳۹۸	۳۰ نفر	کیفی پژوهش	نتایج نشان داد پیامدهای طلاق در بعد اجتماعی، روان‌شناختی، جسمی و روحی است.
۷	روشنی و همکاران	فرا تحلیل پژوهش‌های طلاق در ایران در دو دهه اخیر و ارائه راهکارهای کاهش طلاق و پیامدهای منفی آن برای زنان و فرزندان	۱۳۹۸	۷۰ پژوهش	کیفی	برای به حداقل رساندن آسیب‌های طلاق برای فرزندان، ارائه خدمات مشاوره‌ای، فرهنگ‌سازی برای حمایت خانواده از زنان مطلقه و اصلاح نگرش جامعه به زنان مطلقه و فرزندان طلاق ارائه کرد.
۸	رحمانی	شناسایی و رتبه‌بندی آسیب‌های ناشی از طلاق در فرزندان طلاق با	۱۳۹۸	۸ نفر	آمیخته	نتایج به دست آمده نشان داد از بین آسیب‌های مرتبط با طلاق کاهش تاب‌آوری، افسردگی و ناسازگاری و

شماره	نویسنده/نویسندگان	عنوان پژوهش	سال انتشار	نمونه	روش	نتایج
		استفاده از رویکرد ویکورفازی				پرخاشگری در رتبه‌های اول تا سوم، و وسواس نیز در رتبه آخر قرار دارد.
۹	کاظمی داورزنی	تعیین رابطه بین قصه عشق و سبک‌های فرزندپروری با سلامت روان	۱۳۹۷	۸۰ نفر	کمی	نتایج زیرمقیاس‌های مثلث عشق (صمیمیت و تعهد) و سبک‌های فرزندپروری (فرزندپروری سهل‌گیرانه و فرزندپروری مستبدانه) نشان می‌دهد بین قصه عشق و سبک فرزندپروری با سلامت روان فرزندان طلاق رابطه وجود دارد.
۱۰	باقری و اشراقی	بررسی هم‌سنجی سبک‌های هویت و نگرش به پیوند زناشویی و طلاق در دختران زنان مطلقه و زنان متأهل	۱۳۹۷	۱۸۰ نفر	کمی	نتایج نشان داد دختران زنان مطلقه در مقایسه با دختران زنان متأهل دارای میانگین بالاتری در سبک هویت سردرگم و میانگین پایین‌تری در سبک هویت اطلاعاتی بودند و نگرش بدبینانه‌تر و نگرش خوش‌بینانه و واقع‌بینی کمتری درباره پیوند زناشویی و نگرش مثبت به طلاق داشته‌اند.
۱۱	خیاط‌نظام و ناصر جمالوندی	اثربخشی واقعیت‌درمانی بر شادکامی و امیدواری در فرزندان طلاق شهر ایلام	۱۳۹۶	۳۲ نفر	کمی	نتایج پژوهش نشان می‌دهد واقعیت‌درمانی در افزایش شادکامی و امیدواری اثربخش است و رابطه معناداری بین این فاکتورها و واقعیت‌درمانی وجود دارد.
۱۲	یحیی‌زاده و حامد	مسائل فرزندان طلاق در ایران و مداخلات مربوطه: فراتحلیل مقالات موجود	۱۳۹۴	۲۰ پژوهش	کیفی	نتایج به‌دست‌آمده حاکی از آن است که پژوهش‌های داخلی عمدتاً به سلامت روان و زیرمقیاس‌های آن توجه کرده است و در نتیجه نشان می‌دهد که وضعیت فرزندان طلاق در مقایسه با فرزندان یتیم و عادی نامطلوب‌تر است.

مطابق با جدول ۱، تعداد کل نمونه‌های مورد مطالعه در پژوهش‌ها ۵۰۸ نفر و ۱۲۰ پژوهش بود. ۶ پژوهش (۵۰ درصد) کمی، ۲ پژوهش (۱۶/۶۶ درصد) آمیخته و ۴ پژوهش (۳۳/۳۳ درصد) کیفی بود. در ادامه به تحلیل مضمون نتایج پژوهش‌ها پرداخته می‌شود.

جدول ۲: مضامین اصلی و زیرمضامین نتایج پیشینه پژوهش فرزندان بزرگسال طلاق ۱

Table 2: Main themes and sub-themes of research results

زیرمضامین	مضامین اصلی
سبک ارتباطات منفی	تجارب روان‌شناختی منفی

اختلالات روان‌شناختی
مشکلات هیجانی
مشکلات شناختی
مشکلات رفتاری
مشکلات ازدواج

مشکلات مالی
مشکلات تحصیلی-شغلی
مشکلات فرهنگی

ناپایداری جو خانوادگی
گسستگی خانواده

تجارب جامعه‌شناختی منفی

تجارب خانوادگی منفی

همان‌طور که در جدول بالا مشخص شده است، تحلیل مضمون داده‌ها، به تولید ۳ مضمون اصلی و ۱۱ زیرمضمون منجر شد. براساس مضامین به‌دست‌آمده، محتوای جلسات آموزشی مشاوره‌ای پیش از ازدواج برای دختران بزرگسال فرزند طلاق در دوازده جلسه هفتگی به مدت ۹۰-۶۰ دقیقه تدوین شد. در ادامه به توضیح اهداف، تکنیک‌ها و رویکردهای جلسات پرداخته می‌شود.

جدول ۳: انطباق مفاهیم و تکنیک‌های مورد استفاده در بسته آموزشی

Table 3: Adaptation of concepts and techniques used in the educational package

مضامین فرعی	تکنیک‌ها	رویکردهای آموزشی
پیامدهای فردی (رفتاری، هیجانی، شناختی)	- بیان نشانه‌های رفتاری، هیجانی و شناختی - تکنیک مراقبت از خویشتن - تکنیک تنظیم هیجانی	- آموزش مهارت‌های زندگی (ارتباط مؤثر، گوش دادن)
پیامدهای فردی (تحصیلی)	- تکنیک افزایش عزت‌نفس - تکنیک‌های ذهن آگاهی - تکنیک‌های تحصیلی	- آموزش عزت‌نفس مبتنی بر نظریه ستیر شناخت‌درمانی مبتنی بر ذهن آگاهی - آموزش مهارت‌های تحصیلی
پیامدهای فردی (فرهنگی)	- تکنیک خودآگاهی معنوی - تکنیک بخشایش‌گری - تکنیک حل مسئله با رویکرد معنوی	- درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد - بسته آموزشی مهارت‌های معنوی
پیامدهای فردی (ازدواج)	- آموزش ارتباط پیش از ازدواج - تکنیک خودشناسی و ایجاد آمادگی به‌همراه مسئولیت‌پذیری - تکنیک اصلاح نگرش به ازدواج و به‌چالش کشیدن سبک‌های اسنادی	- برنامه آموزشی پیش از ازدواج برای فرزندان طلاق - آموزش بازآموزی اسنادی - کاربرد عملی مهارت‌های ارتباط صمیمانه (PAIRS) - نظریه انتخاب گلاسر
مشکلات اجتماعی (ارتباطات)	- تمرین گوش کردن فعال - شناسایی تجارب اجتماعی و تأثیرات این	- آموزش خودمتمایزسازی - ارتباط‌درمانی اجتماعی-هیجانی

مضامین فرعی	تکنیک‌ها	رویکردهای آموزشی
	تجارب بر ارتباط افراد - هدایت در جهت الگوهای اجتماعی - تسهیل امنیت رابطه از طریق تشخیص رخداد‌های امن	
مشکلات فردی (اختلالات روان‌شناختی)	- تکنیک افزایش خودکارآمدی - تشریح اشتباهات اساسی به‌کارگیری سبک‌های مناسب مقابله‌ای - سلامت اجتماعی و مسئولیت‌پذیری	- بسته تغییر سبک زندگی براساس نظریه آدلر - شناختی-رفتاری - نظریه انتخاب گلاسر
مشکلات اجتماعی (شغل)	- پذیرش تغییرات و بازبودن در برابر تجارب جدید - طرح‌ریزی برای تغییر رفتار - تکنیک تجدیدنظر در برنامه	- شناخت‌درمانی مبتنی بر ذهن آگاهی - نظریه انتخاب گلاسر
چالش‌های خانوادگی (فرزندپروری در آینده)	توجه به نیازهای فرزندپروری فراموش‌شده توسط والدین در فرزندان آموزش سبک فرزندپروری	- ارائه اطلاعات در زمینه بهداشت روان و اصول فرزندپروری صحیح (تکنیک‌های فرزندپروری) - آموزش سبک فرزندپروری اقتدارگرا (نظارت توأم با محبت)
چالش‌های خانوادگی (سبک‌های تعاملی)	آموزش الگوهای تعاملی ناسالم چهار سوار مهاجم (گاتمن) / تکنیک Startup (شروع) مناسب تبادل از گاتمن تکنیک Repair (بازسازی رابطه) از گاتمن	- مدل گاتمن از کتاب ۱۰ اصل اساسی زوج‌درمانی اثر بخش
چالش‌های خانوادگی (تعارضات)	برگه ثبت تعارض آموزش نگرش اساسی به حل تعارض ایفای نقش و الگودهی در حل تعارض مهارت مذاکره	- درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد - شناختی-رفتاری - طرح‌واره درمانی
چالش‌های خانوادگی (فاصله عاطفی)	روش‌های پربارسازی صمیمیت در خانواده	- بهبود روابط خانواده - برنامه توانمندسازی خانواده‌ها

جدول ۴: ساختار جلسات آموزشی-مشاوره‌ای پیش از ازدواج دختران در آستانه ازدواج دارای طلاق والدین

Table 4: The structure of pre-marriage educational-counseling sessions for girls on the verge of marriage with divorced parents

جلسه	عنوان	هدف	محتوای جلسه
اول	معارفه	بیان هدف، قوانین، ساختار	آشنایی با قوانین جلسات، آشنایی با اعضای گروه و ایجاد رابطه، ضرورت آموزش مهارت‌های زندگی، بررسی نیازهای فرزندان طلاق.

دوم	خودشناسی پیش از ازدواج	اهمیت خودشناسی در جهت تعدیل نگرش به ازدواج و طلاق	معرفی خود به‌عنوان یک مفهوم، تعریف انواع خود، تحلیل تجربه‌های هیجانی فرزندان طلاق، معرفی چرخه آگاهی و بررسی ویژگی‌های مثبت و منفی خود به‌منظور تعدیل نگرش‌های منفی.
سوم	تمایز یافتگی در فرایند ازدواج	آشنایی با مرزهای ارتباطی در زندگی	تمایز ساختن باورهای منطقی و غیرمنطقی، پذیرش مسئولیت، شاخص‌های تمایز یافتگی در ازدواج، رابطه عشق و تمایز یافتگی، تمایز یافتگی و انتخاب همسر
چهارم	نقش سبک‌های اسنادی در زندگی فردی و زناشویی	آموزش گفت‌وگوی درونی	آموزش گفت‌وگوی درونی از طریق ارائه مثال و گفت‌وگو درباره نوع اسنادهای شرکت‌کنندگان، ارزیابی اسنادهای افراد (درونی-بیرونی، کلی-اختصاصی، پایدار-ناپایدار) و توصیف افراد خوش‌بین و بدبین.
پنجم	ابراز وجود در زندگی فردی و زناشویی	ارتقای عزت‌نفس	تفاوت ابراز وجود با انواع رفتارهای دیگر نظیر انفعالی و پرخاشگری، بررسی نقاط ضعف افراد در بیان سازنده، تمرین خوب‌گفتن و خوب‌گوش‌کردن، انتقادگری، اظهارات از موضع چهارگانه ابراز وجود، علاقه اجتماعی.
ششم	ذهن آگاهی پیش از ازدواج	آموزش پذیرش و تعهد	تأکید بر زمان حال و اینجا و اکنون، بررسی خطاهای شناختی و رفع آن‌ها، تصریح ارزش‌ها و عمل متعهدانه، تصریح اهداف و اعمال، تعهد به عمل.
هفتم	آمادگی ازدواج	نقش آمادگی پیش از ازدواج	تحلیل ازدواج‌های پایدار و ناپایدار براساس ابعاد کیفیت و مدت، مفهوم آمادگی ازدواج، بررسی شاخص‌های زیستی، روانی، عاطفی، موقعیتی و قابلیت‌ها در میزان آمادگی ازدواج، شناسایی ملاک‌های درست و نادرست در امر ازدواج، تحلیل طلاق والدین براساس مفهوم آمادگی ازدواج.
هشتم	مهارت‌های تحصیلی-شغلی	نقش مدیریت زمان و انتخاب	ایجاد انگیزه برای تحصیل و کار، آموزش هدفمندی و برنامه‌ریزی شغلی-تحصیلی، مهارت تمرکز و مطالعه، آموزش مهارت مدیریت زمان، مهارت انتخاب و تصمیم‌گیری درست.
نهم	آموزش ارتباط با همسر و اجتماع	درک صمیمیت مؤثر و ارتباط اجتماعی	بررسی الگوهای ارتباطی براساس نظریه ستیر و اصول برقراری ارتباط مؤثر، آموزش موانع ارتباطی، انواع و عوامل مؤثر در صمیمیت، نقش تفاوت‌های جنسیتی در ارتباطات، تمرکز بر معناها و تسهیل امنیت رابطه.
دهم	مهارت‌های معنوی	سلامت معنوی	تعریف سلامت معنوی، آسیب‌های معنوی، رابطه خودآگاهی با معنویت، تعریف بخشایش‌گری و مراحل آن، حل مسئله با رویکرد معنوی.
یازدهم	نقش خانواده همسر و فرزندان در آینده	سبک جدید و معنادهی به ازدواج	بیان ترس‌ها پیرامون خانواده مبدأ و ازدواج، مسئولیت‌پذیری، تعریف سبک زندگی و انواع آن، نحوه و میزان ارتباط با خانواده گسترده، حل تعارضات بدون دخالت، ارائه راهکار برای کاهش دخالت‌های والدین، نحوه فرزندپروری مقتدرانه.
دوازدهم	خاتمه	بررسی جلسات	گرفتن بازخورد، جمع‌بندی و نتیجه‌گیری، خاتمه آموزش، تقدیر و تشکر، اجرای پس‌آزمون.

در ادامه برای بررسی روایی محتوایی بسته تدوین‌شده از متخصصان نظرسنجی شد. اطلاعات جمعیت‌شناختی متخصصان در جدول ۵ گزارش شده است.

جدول ۵: مشخصات جمعیت‌شناختی متخصصان در مرحله دوم پژوهش

Table 5: Demographic characteristics of experts in the second stage of the research

کد	رشته تحصیلی	جنسیت	مدرک تحصیلی	سابقه فعالیت
۱	مشاوره خانواده	زن	دکتری	۲۰ سال
۲	مشاوره	مرد	کارشناسی ارشد	۱۲ سال

۳	روانشناسی	زن	کارشناسی ارشد	۱۵ سال
۴	مشاوره	زن	دکتری	۶ سال
۵	مشاوره	مرد	کارشناسی ارشد	۱۸ سال
۶	روانشناسی	زن	کارشناسی ارشد	۲۰ سال
۷	روانشناسی	زن	دکتری	۲۲ سال
۸	مشاوره خانواده	مرد	دکتری	۷ سال
۹	مشاوره خانواده	زن	دکتری	۵ سال
۱۰	مشاوره	مرد	دکتری	۱۵ سال

همان‌گونه که در جدول ۵ مشاهده می‌شود، با ده تن از کارشناسان حوزه روانشناسی و مشاوره مصاحبه انجام گرفت. دامنه سابقه فعالیت متخصصان بین ۵ تا ۲۲ سال بود. ۶ نفر (۶۰ درصد) زن و ۴ نفر (۴۰ درصد) مرد بودند. همچنین، از لحاظ مدرک تحصیلی ۶۰ درصد دکتری و ۴۰ درصد کارشناسی ارشد بودند.

در ادامه شاخص نسبت روایی محتوایی براساس لاوش (Lawshe, 1975) برای بسته آموزشی-مشاوره‌ای پیش از ازدواج دختران جوان فرزند طلاق ۰/۸ به دست آمد که طبق جدول ۶ از نسبت روایی محتوایی خوبی برخوردار است.

جدول ۶: حداقل مقدار CVR قابل قبول براساس تعداد متخصصان ارزیابی کننده مقیاس

Table 6: Minimum acceptable CVR value based on the number of experts evaluating the scale

تعداد متخصصان	مقدار CVR	تعداد متخصصان	مقدار CVR	تعداد متخصصان	مقدار CVR
۵	.۹۹	۱۱	.۵۹	۲۵	.۳۷
۶	.۹۹	۱۲	.۵۶	۳۰	.۳۳
۷	.۹۹	۱۳	.۵۴	۳۵	.۳۱
۸	.۷۵	۱۴	.۵۱	۴۰	.۲۹
۹	۰/۷۸	۱۵	.۴۹		
۱۰	.۶۲	۲۰	.۴۲		

در ادامه برای بررسی شاخص روایی محتوایی با روش والتز، استریکلند و لنز (Waltz et al., 2010) ۰/۸ به دست آمد. ضریب توافق بالاتر به معنی قابلیت اعتماد بالاتر است. برای سنجش میزان توافق متخصصان در مورد کل برنامه از ضریب کاپا استفاده شد.

جدول ۷: مقادیر مختلف ضریب کاپا در تعیین میزان توافق بین داوران (Gwet, 2014)

Table 7: Different values of Kappa coefficient in determining the agreement between reviewers (Gwet, 2014)

قدرت توافق	مقدار آماره کاپا
ضعیف	کمتر از صفر
کم	۰-۰/۲
پایین تر از متوسط	۰/۲۱-۰/۴
متوسط	۰/۴۱-۰/۶۰
خوب	۰/۶۱-۰/۸۰
عالی	۰/۸۱-۱

میزان توافق کاپا در این پژوهش نیز برابر ۰/۷۱ درصد توافق بین ارزیابان بود که مطابق با جدول ۷ حاکی از قابلیت اعتماد خوب در بین داوران بود.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر، بررسی اسنادی پیشینه پژوهشی فرزندان بزرگسال دارای طلاق والدینی و روسازی بسته آموزشی-مشاوره‌ای پیش از ازدواج برای دختران در آستانه ازدواج دارای طلاق والدینی از نظر متخصصان بود. در بین مضامین به‌دست‌آمده از بررسی پژوهش‌ها، نخستین مضمون تجارب روان‌شناختی منفی شامل سبک ارتباطات منفی، اختلالات روان‌شناختی، مشکلات هیجانی، مشکلات شناختی، مشکلات رفتاری و مشکلات ازدواج بود. در هنگام تدوین بسته، به‌منظور حل مشکلات اشاره‌شده به آموزش خودشناسی، تمایز یافتگی، سبک‌های اسنادی، ابراز وجود و آمادگی ازدواج پرداخته شد. به‌بیانی دیگر، طبق پژوهش‌های انجام‌شده، اعتماد اندک در روابط، تعهد پایین در روابط، ناسازگاری در روابط، اجتناب از روابط و دشواری در برقراری روابط آینده در فرزندان بزرگسال طلاق وجود دارد (Segage, 2021). همچنین، اختلالات روان‌شناختی مانند اختلال اضطرابی (Michaud, 2020) و افسردگی (رحمانی، ۱۳۹۸) و مشکلات هیجانی مانند غم و اندوه و حسادت (Segage, 2021)، آشفتگی، پریشانی (Roper, 2016) و تنهایی (Schaan et al., 2019) در فرزندان طلاق به چشم می‌خورد؛ بنابراین، لازم است برای جلوگیری از اسنادهای منفی و رفتارهایی مانند رفتار بزهکارانه، انزوا و انتقام‌جویی، خشونت و خشم خانگی (رادمهر و همکاران، ۱۴۰۰) و همچنین، مشکلات ازدواج نظیر ثبات اندک در روابط عاشقانه، عدم انتظار شکل‌گیری رابطه عاشقانه، ترس از ازدواج به‌خصوص در دختران، احتیاط در ازدواج، سخت‌گیری در انتخاب همسر (عباس‌پور و همکاران، ۱۴۰۰؛ شیرزادفر و همکاران، ۱۳۹۹) اقدامات مشاوره‌ای انجام شود. درحقیقت، استدلال پژوهشگران تحقیق حاضر این بود که با ایجاد آمادگی و یادگیری مهارت‌های لازم برای افراد، امکان شکل‌گیری زندگی زناشویی مناسب در آینده رقم می‌خورد؛ چراکه طبق نظریه یادگیری اجتماعی^۱ بندورا (Bandura, 1977) یادگیری از طریق مشاهده دیگران، از یادگیری شخصی و مستقیم، اهمیت بیشتری دارد؛ ازاین‌رو، فرزندان بحران‌های خانوادگی مانند جدایی والدین از یکدیگر، درگیری‌های شدید و مداوم پدر و مادر با هم و نیز الگوی طلاق را به‌سرعت اخذ می‌کنند و رفتارهای

مرتبط را طی فرایند رشد خود بازتولید می‌نمایند؛ بنابراین، آموزش الگوهای رفتاری صحیح در قالب گروهی می‌تواند یادگیری جدیدی را برای آنان به ارمغان آورد. درحقیقت، این رویکردها و نظریه‌ها در زمینه‌های راهنمایی و آموزش، مشاوره و روان‌درمانی هستند و طبق تحقیقات اشاره شده می‌توانند برای کاهش پیامدهای منفی رفتاری، هیجانی و شناختی مؤثر باشند. برای مثال، در نظریه شناختی-رفتاری فرض بنیادین این است که شناخت بر احساس و رفتار تأثیرگذار است و بیش از خود رویدادها، افراد به بازنمایی شناختی خود از رویدادها پاسخ می‌دهند. توانایی شناخت خود و آگاهی از خصوصیات، نیازها، نقاط ضعف و قوت، خواسته‌ها، ترس‌ها، احساسات، ارزش و هویت خود است. این درمان می‌تواند در اصلاح شیوه‌های پرورشی و رفتاری مراجع مؤثر باشد؛ زیرا اساس رفتاردرمانی شناختی این است که افکار غیرانطباقی علت رفتار غیرانطباقی است و افراد باید طرق جدید فکرکردن را بیاموزند؛ لذا هدف از به‌کارگیری این روش، اصلاح اسنادی، تمایز یافتگی و ایجاد آمادگی برای ازدواج به‌همراه به‌کارگیری سایر رویکردهای دیگر بود.

دومین مضمون تجارب جامعه‌شناختی ناکارآمد به مواردی اشاره دارد که فرزندان بزرگسال در ارتباط با اجتماع به‌صورت نامناسب مانند مشکلات مالی، تحصیلی-شغلی و فرهنگی تجربه می‌کنند. در این خصوص، جلسات مربوط به ذهن‌آگاهی، مهارت‌های تحصیلی-شغلی و آموزش ارتباط به حل این مشکلات می‌پردازد. طبق پژوهش‌های انجام‌شده، بسیاری از فرزندان بزرگسال بعد از طلاق والدین دچار مشکلات مالی و چه‌بسا فقر می‌شوند (رفعتی اصل و همکاران، ۱۳۹۹)؛ چراکه منبع حمایت مالی خود را از دست می‌دهند و بسیاری از نیازهای آنان سرکوب می‌شود؛ بنابراین، چالش‌های تحصیلی زیاد و دشواری در یافتن شغل (Liu, 2016) در انتظار فرزندان طلاق است. همچنین، مشکلات فرهنگی نیز یکی دیگر از مشکلات فرزندان طلاق (رفعتی اصل و همکاران، ۱۳۹۹) است. طبق نظریه نوسازی (غرب‌گرایی)^۱، کشورهای در حال توسعه در فرایند نوسازی دچار تغییرات فرهنگی می‌شوند که متأثر از گذار از نظم سنتی است. در فرایند نوسازی انشقاق، گسستگی و تضعیف در بین عوامل همبسته اجتماع سنتی به وجود می‌آید. فضای فرهنگی از خانواده‌محوری به سوی فردمحوری و ازدواج از حالت نهادمحور به رابطه‌محور تغییر می‌یابد و خانواده در تغییرات ساختاری و فرهنگی در گذر جامعه از نظم مدرن، دچار تغییرات چشمگیری می‌شود. در این مسیر ناسازگاری و ناهماهنگی فرد و نظام‌های اجتماعی با شرایط در حال تغییر، زمینه‌ساز مسائل اجتماعی متعدد در حیطه نهاد خانواده می‌شود. در همین راستا، افزایش طلاق به‌عنوان یک مسئله اجتماعی و نتایج مترتب بر آن درخور تأمل و بررسی است (Defrain, 2000)؛ بنابراین، برای حل مشکلات فرزندان بزرگسال طلاق علاوه بر موضوعات روان‌شناختی، پرداختن به مشکلات اجتماعی و آموزش نحوه برخورد در اجتماع نیز حائز اهمیت است. دلیل استفاده از رویکردهایی مانند مهارت‌های تحصیلی-شغلی و مدیریت زمان بدین سبب بود که مطالعات و پژوهش‌های اخیر به اثربخشی برگزاری دوره‌های مهارت‌های تحصیلی اشاره داشتند؛ چراکه این مهارت به تقویت گوش‌دادن، مدیریت زمان، برنامه‌ریزی، تمرکز و... منجر می‌شود. در پژوهش حاضر نیز به‌این‌علت که فرزندان طلاق در زمینه تحصیل و شغل تجارب منفی داشتند، سعی شد در کنار پرداختن به مؤلفه مهم ازدواج، به این مورد نیز توجه شود و چون لازم بود به زمان حال و ذهن‌آگاهی برای کسب موفقیت توجه شود، از این رویکردها استفاده شد.

در نهایت، فرزندان بزرگسال طلاق، علاوه بر مشکلات فردی و جامعه‌شناختی، از لحاظ خانوادگی نیز دچار مسائلی مانند ناپایداری جو خانواده و گسستگی خانواده بودند که جلسات مشاوره‌ای مهارت‌های معنوی و نقش خانواده و فرزندان در آینده به حل این چالش‌ها پرداخت. در تبیین این موضوع می‌توان گفت براساس نظریه سیستمی^۲، وقتی در خانواده‌ای طلاق صورت بگیرد، بیش از دو

1 Modernization Theory (Westernization)

2 Systemic Theory

نفر طلاق گرفته‌اند و تعاملات میان همسر و فرزندان و تأثیر متقابل این تعاملات، بر عملکرد روان‌شناختی اعضای خانواده تأثیرگذار است (Goldenberg & Goldenberg, 2013)؛ بنابراین، تنش و رنجش به‌خصوص در سال‌های اولیه الگوی ذهنی افراد را درباره ازدواج و فرزند در آینده سست می‌کند (Segage, 2021)؛ پس لازم است برای کاهش طلاق در فرزندان طلاق به مباحث خانواده و فرزند نیز پرداخته شود. در این خصوص، از رویکردهای مختلف گاتمن، ارتباطی و فرزندپروری استفاده شد. علت استفاده از این رویکردها این بود که روابط انسانی برای ارضای نیازهای اساسی ما ضروری است. مهارت‌های ارتباطی نیز به فراگیری روابط بین‌فردی صحیح، رشد شخصیت، افزایش سازگاری و خودشکوفایی منجر می‌شود. طبق پژوهش‌های اشاره‌شده، افرادی که مهارت‌های ارتباطی ضعیفی دارند، کمتر از سوی دیگران پذیرفته می‌شوند و مشکلات متعددی دارند. حال این امر زمانی که افراد در خانواده‌های طلاق قرار بگیرند، بیشتر دیده می‌شود و این احتمال وجود دارد که آینده زناشویی فرزندان طلاق را تحت تأثیر قرار دهد؛ بنابراین، آموختن و به‌کارگیری مهارت‌های ارتباطی بر احساس فرد از خود و دیگران اثر می‌گذارد. همچنین، یادگیری سبک‌های فرزندپروری برای فرزندان طلاق که محروم از دریافت سبک فرزندپروری مقتدرانه بوده‌اند، برای تربیت فرزندان خوب در آینده ضروری به نظر می‌رسد.

در مجموع، نتایج نشان داد فرزندان طلاق دارای تجارب منفی هستند که کارکردهای فردی اعم از رفتاری، شناختی، هیجانی، جسمانی، ارتباطی، خانوادگی و کارکردهای جامعه‌شناختی همانند مالی، شغلی و فرهنگی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. در واقع، تجربیات کودکی و تحولات بلوغ زمینه را برای انتقال دلبستگی ناایمن به روابط عاشقانه بزرگسالی فراهم کرده است؛ با این حال، اگر فرزندان در جلسات مشاوره‌ای شرکت کنند، احساسات بهتر و روابط غنی‌تری برقرار می‌کنند؛ بنابراین، توجه به این قشر آسیب‌پذیر و تدوین بسته‌های مشاوره‌ای به‌منظور حمایت اجتماعی در این زمینه، ضروری بود که پژوهش حاضر به آن پرداخت.

در این پژوهش، محدودیت‌های درخور تأملی وجود داشت. اول اینکه تدوین بسته متناسب با نیاز دختران بزرگسال فرزند طلاق بود؛ بنابراین، ممکن است متناسب با نیاز پسران نباشد و پیشنهاد می‌شود باتوجه به تجارب پسران و کودکان و نوجوانان نیز بسته مشاوره‌ای تدوین شود. همچنین، پژوهش حاضر به بررسی پیشینه داخل کشور مطالعات پرداخت. پیشنهاد می‌شود پیشینه پژوهشی‌های خارج از کشور نیز بررسی شود. همچنین، باتوجه به نقش خانواده‌های اصلی در ایران چه در ازدواج فرزندان و چه در طلاق آنان، آموزش خانواده‌هایی که فرزند آنان در آستانه ازدواج است، خالی از فایده به نظر نمی‌رسد. در نهایت، اجرای این بسته بر روی دختران بزرگسال فرزند طلاق پیشنهاد می‌شود.

تشکر و قدردانی

از تمامی کسانی که ما را اجرای این پژوهش یاری کردند، نهایت تشکر را داریم.

ملاحظات اخلاقی

پژوهش حاضر برگرفته از رساله دکتری مشاوره دانشگاه اصفهان است. همچنین، این پژوهش به‌لحاظ اخلاقی دارای شناسه اخلاق IR.UI.REC.1400.124 است.

منابع

باقری، ن.، و اشرفی، ز. (۱۳۹۷). همسنجی سبک‌های هویت و نگرش به پیوند زناشویی و طلاق در دختران زنان مطلقه و زنان متأهل. *مجله آسیب‌شناسی خانواده*، ۴(۲)، ۴۳-۷۴. <https://fpcej.ir/article-1-128-fa.html>

- تقوی دینایی، پ.، باقری، ف.، و خلعتبری، ج. (۱۳۹۹). مطالعه کیفی تجارب مردان و زنان طلاق‌گرفته از عوامل روان‌شناختی مؤثر در طلاق. مجله علوم شناختی، ۱۹(۸۶)، ۲۱۳-۲۲۸. <https://psychologicalscience.ir/article-1-493-fa.html>
- خیاط‌نظام، م.، و ناصرجمالوندی، ع. (۱۳۹۶). اثربخشی واقعیت‌درمانی بر شادکامی و امیدواری در فرزندان طلاق شهر ایلام. مطالعات روان‌شناسی و علوم تربیتی، ۱۸(۲)، ۱۹۹-۲۱۰. <https://civilica.com/doc/1501384/>
- رادمهر، م.، صادقی، م.، و موتابی، ف. (۱۴۰۰). مقایسه استانداردها و اسنادهای رابطه در افراد متأهل با و بدون سابقه طلاق والدینی. خانواده‌پژوهی، ۱۷(۱)، ۲۳-۴۳. <https://doi.org/10.52547/jfr.17.1.23>
- رحیمی یگانه، ز. (۱۳۸۹). خانواده موفق. انتشارات حدیث راه عشق.
- روشنی، ش.، تافته، م.، و خسروی، ز. (۱۳۹۸). فراتحلیل پژوهش‌های طلاق در ایران در دو دهه اخیر و ارائه راهکارهای کاهش طلاق و پیامدهای منفی آن برای زنان و فرزندان. فصلنامه زن در توسعه و سیاست، ۱۷(۴)، ۶۵۳-۶۷۴. <https://doi.org/10.22059/jwdp.2020.287279.1007699>
- رحمانی، ف. (۱۳۹۸). شناسایی و رتبه‌بندی آسیب‌های ناشی از طلاق در فرزندان طلاق با استفاده از رویکرد ویکور فازی [پایان‌نامه کارشناسی ارشد منتشر نشده]. دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردکان.
- رفعتی اصل، ع.، کاظمی‌پور، ش.، و سادات شفیعی، س. (۱۳۹۹). طراحی مدل حمایتی از فرزندان طلاق (مورد مطالعه: شهر تهران سال ۹۹). دوفصلنامه پژوهش‌های انتظامی-اجتماعی زنان و خانواده، ۲(۲)، ۵۰-۵۶. <https://lib.wrc.ir/scholar/view/1/40490>
- ساوادوگو، ب.، و وحیدی، ف. (۱۳۹۸). تأثیر طلاق بر فرزندان. مجله پژوهش‌های اسلامی جنسیت و خانواده، ۲(۳)، ۷۱-۸۴. http://sgf.journals.miu.ac.ir/article_4163.html
- شیرزادفر، ا.، عباسی، ق.، و حسن‌زاده، ر. (۱۳۹۹). اثربخشی آموزش قبل از ازدواج مبتنی بر برنامه آموزش ارتباط بر مشکلات تصمیم‌گیری در انتخاب همسر و نگرش به ازدواج در فرزندان طلاق. مجله سلامت اجتماعی، ۷(۳)، ۲۸۹-۲۹۸. <https://doi.org/10.22037/ch.v7i3.25544>
- صادقی فسایی، س.، و ایثاری، م. (۱۳۹۱). تحلیل جنسیتی از زندگی پس از طلاق: مطالعه کیفی. زن در توسعه و سیاست (پژوهش زنان)، ۱۰(۳۸)، ۳۰-۵۰. <https://doi.org/10.22059/jwdp.2012.29480>
- طهرانی، م.، کاکابری، ک.، و امیری، ح. (۱۴۰۰). تدوین الگوی چهاروجهی مشاوره پیش از ازدواج آگاه با نگاه بومی و فرهنگی و بررسی اثربخشی آن بر آگاهی، پذیرش، مسئولیت‌پذیری و سازگاری زناشویی پس از ازدواج. فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی، ۱۲(۴۶)، ۵۲-۲۳. <https://doi.org/10.22054/qccpc.2021.44313.2481>
- قاسمی خردمند، ا.، یغمایی، ر.، و عارفی، م. (۱۴۰۱). اثربخشی آموزش تاب‌آوری بر سرمایه‌های روان‌شناختی جوانان سرباز دارای والدین طلاق‌گرفته ارشد نظامی ارتش در شهر اصفهان. پرستار و پیشک در رزم، ۱۰(۳۵)، ۵۲-۶۱. <https://doi.org/10.22054/qccpc.2020.49446.2302>
- قره‌داغی، ع.، و مبینی‌کشه، ف. (۱۳۹۹). مقایسه شفافیت خودپنداره، نقش جنسیتی و بلوغ عاطفی در فرزندان با و بدون تجربه طلاق والدین. فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی، ۱۱(۴۲)، ۲۳۱-۲۶۰. <https://doi.org/10.22054/qccpc.2020.49446.2302>
- عباس‌پور، ذ.، موسوی، م.، و امان‌الهی، ع. (۱۴۰۰). طراحی و اثربخشی برنامه آموزش پیش از ازدواج بر نگرش به ازدواج و طلاق فرزندان طلاق. مطالعات زن و خانواده، ۹(۳)، ۷۷-۵۶. <https://doi.org/10.22051/JWFS.2021.35267.2655>
- کاظمی‌دوارزنی، ع. (۱۳۹۷). تعیین رابطه بین قصه عشق و سبک‌های فرزندپروری با سلامت روان [پایان‌نامه کارشناسی ارشد منتشر نشده]. دانشگاه آزاد اسلامی واحد شاهرود.
- کلاتری، ع.، روشن‌فکر، پ.، و جواهری، ج. (۱۳۹۰). آثار و پیامدهای طلاق، مرور نظام‌مند تحقیقات انجام‌شده در ایران با تأکید بر ملاحظات جنسیتی. زن در توسعه و سیاست، ۹(۳)، ۱۱۱-۱۳۱. https://jwdp.ut.ac.ir/article_23652.html
- یحیی‌زاده، ح.، و حامد، م. (۱۳۹۴). بررسی مسائل فرزندان طلاق در ایران و مداخلات مربوطه: فراتحلیل مقالات موجود. مطالعات زن و خانواده، ۲(۲)، ۹۱-۱۲۰. <https://doi.org/10.22051/JWFS.2016.2209>

References

- Abbaspour, Z., Musavi, S. M., & Amanuelahi, A. (2021). The Designing and Effectiveness of a Premarital Education Program on Attitude toward Marriage and Divorce in Children of Divorce. *Journal of Woman and Family Studies*, 9(3), 56-77. 10.22051/JWFS.2021.35267.2655 [In Persian].
- Amato, P. R. (2010). Research on Divorce: Continuing Trends and New Developments. *Journal of Marriage and Family*, 72(1), 652-666. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1741-3737.2010.00723.x>
- Bagheri, N., and Ashrafi, Z. (2017). Comparison of identity styles and attitudes towards marriage and divorce in daughters of divorced women and married women. *Journal of Counseling and Family Enrichment Injuries*, 4(2), 43-74. <https://fpcej.ir/article-1-128-fa.html> [In Persian].
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84(2), 191-215. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.84.2.191>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. 10.1191/1478088706qp063oa
- Brown, A. A. (2020). *Exploring the Lived Experiences of Adults Who Have Experienced a Parental Divorce: Identifying Collaborative Divorce Aspects as They Adjusted to Adulthood*. Nova Southeastern University.
- Cangelosi, D. (2019). *Play Therapy for Children of Divorce*. Guilford Publications.
- Defrain, J. (2000). *NF00-446 C reating a S trong Family: Qual ities of Strong Families*. Historical Materials from University ofNebraska-Lincoln Extension.
- Eldar-Avdan., Haj-Yahia, M. and Grinbam, W. (2009). Divorces is a part of my life... resilience, survival, and vulnerability: Young adults' perception of the implications of parental divorce. *Journal of Marital and Family Therapy*, 25(2), 245-260. <https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.2008.00094.x>
- Ghareh Daghi, A., and Mobini keshe, F. (2020). Comparison of self-concept clarity, role gender and emotional maturity in children with and without experience of divorce in parents. *Counseling Culture and Psychotherapy*, 11(42), 231-260. <https://doi.org/10.22054/qccpc.2020.49446.2302> [In Persian].
- Ghasemi Kheradmand, A., Yaghmai R., and Arefi, M. (2022). The effectiveness of resilience training on the psychological capital of young soldiers with divorced parents of senior military officers in Isfahan city. *Nurse and doctor in war*, 10(35), 61-52. 10.29252/npwjm.10.35.52 [In Persian].
- Goldenberg, H., & Goldenberg, I. (2013). *Family Therapy: An Overview*. Brooks Cole, Cengage Learning.
- Gwet, K. L. (2014). *Handbook of inter-rater reliability: The definitive guide to measuring the extent of agreement among raters*. Advanced Analytics LLC.
- Halligan, C., Chang, I. J., & Knox, D. (2014). Positive effects of parental divorce on undergraduates. *Journal of Divorce & Remarriage*, 55 (7), 557-567. <https://doi.org/10.1080/10502556.2014.950905>
- Heidecker, N. R. (2019). *The Moderating Effect of Self-Compassion on the Relationship between Post-Divorce Adjustment and Adult Attachment for Individuals in a Remarriage*. Submitted to Northcentral University.
- Hesse-Biber, S., & Johnson, R. (2015). *The Oxford Handbook of Multimethod and Mixed Methods Research Inquiry*. Oxford University Press.
- Kalantari, A., Roshan-Fekr, P., & Javaheri, J. (2011). The effects and consequences of divorce, a systematic review of the research done in Iran with an emphasis on gender considerations. *Journal of Women in Development and Politics*, 9(3), 111-131. https://jwdp.ut.ac.ir/article_23652.html [In Persian].
- Kazemi-Davarzani, A. (2017). *Determining the relationship between love story and parenting styles with mental health* [Unpublished Master's thesis]. Islamic Azad University, Shahrood Branch. [In Persian].
- Khayat Nizam, M., & Naser Jamalondi, A. (2016). The effectiveness of reality therapy on happiness and hope in children of divorce in Ilam city. *Studies in Psychology and Educational Sciences*, 18(2), 199-210. <https://civilica.com/doc/1501384/> [In Persian].
- Lawrence, J. & Stephen, T. (2018). The Impact of Parental Divorce: The Relationship between Social Support and Confidence Levels in Young Adults. *Journal of Divorce & Remarriage*, 59(2), 123-140. <https://doi.org/10.1080/10502556.2017.1402652>
- Lawshe, C. H. (1975). A quantitative approach to content validity. *Personnel psychology*, 28(4), 563-575. <https://doi.org/10.1111/j.1744-6570.1975.tb01393.x>

- Liu, J. T. (2016). *Less Parental Resources, Less Possibility to go to College? Effects of Parental Divorce and Job Loss on Child Education*. University Road, Puli town.
- Markman, H. J., & Rhoades, G. K. (2012). Relationship education research: Current status and future directions. *Journal of Marital and Family Therapy*, 38(1), 169-200. <https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.2011.00247.x>
- Michaud, A. (2020). *The Coping Behaviors of Adult Children after Treatment for Parental Alienation*. Dissertation Abstract Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy Forensic Psychology Walden University.
- Page, M. J., McKenzie, J. E., Bossuyt, P. M., Boutron, I., Hoffmann, T. C., Mulrow, C. D., ... & Moher, D. (2021). The PRISMA 2020 statement: an updated guideline for reporting systematic reviews. *Bmj*, (71), 372-385. <https://doi.org/10.1136/bmj.n71>
- Radmehr, M., sadeghi, M., & Mutabi, F. (2021). Comparison of Relationship Standards and Attributions in Married People with and Without a History of Parental Divorce. *Journal of Family Research*, 17(1), 23-43. <https://doi.org/10.52547/jfr.17.1.23> [In Persian].
- Rafati Asl, A., Kazemipour, S. H., & Sadat Shafiei, S. (2019). Designing a support model for children of divorce (case study: Tehran, 1999). *Police-Social Researches of Women and Family*, (2), 50-56. <https://lib.wrc.ir/scholar/view/1/40490> [In Persian].
- Rahimi Yeganeh, B. (2011). *Successful family*. Hadith Rah Eshgh Publications. [In Persian].
- Rahmani, F. (2018). *Identifying and ranking the damages caused by divorce in the children of divorce using the Fuzzy Vicor approach* [Unpublished Master's thesis]. Islamic Azad University, Ardakan Branch. [In Persian].
- Rhoades, G. K., Stanley, S. M, Markman, H. J, & Ragan, E. P. (2012). Parents' marital status, conflict, and role modeling: Links with adult romantic relationship quality. *Journal of Divorce & Remarriage*, 53(5), 348-367. <https://doi.org/10.1080/10502556.2012.675838>
- Rootalu, K., & Kasearu, K. (2016). Adolescents' attitudes toward divorce: Does parental influence matter in a changing society?. *Journal of Divorce & Remarriage*, 57(3), 195-211. <https://doi.org/10.1080/10502556.2016.1150147>
- Roper, A.W. (2016). *The Intergenerational Effects of Parental Divorce on Young Adult Relationships*. Marriage and Family Therapy Program Greenspun College of Urban Affairs the Graduate College.
- Roshani, S. H., Tafta, M., & Khosravi, Z. (2018). Meta-analysis of divorce studies in Iran in the last two decades and providing solutions to reduce divorce and its negative consequences for women and children. *Women in Development and Politics Quarterly*, 17(4), 653-674. <https://doi.org/10.22059/jwdp.2020.287279.1007699> [In Persian].
- Rossi, F. S., Holtzworth-Munroe, A., and Rudd, B. N. (2016). Intimate partner violence and child custody. In L. Drozd, M. Saini, & N. Olesen (Eds.), *Parenting plan evaluations: Applied research for the family court* (pp. 346-373). Oxford University Press.
- Sadeghi Fassaei, S., & Isari, M. (2012). Gender analysis of life after divorce: a qualitative study. *Women in Development and Politics (Women's Research)*, 10(38), 5-30. <https://doi.org/10.22059/jwdp.2012.29480> [In Persian].
- Savadogo, B., & Vahidi, F. (2018). The effect of divorce on children. *Journal of Islamic Studies of Gender and Family*, 2(3), 71-84. http://sgf.journals.miu.ac.ir/article_4163.html [In Persian].
- Schaan, V. K., Schulz, A., Schächinger, H., & Vögele, C. (2019). Parental divorce is associated with an increased risk to develop mental disorders in women. *J Affect Disord*, 257, 91-99. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2019.06.071>
- Segage, B. E. (2021). *Adults' Lived Experiences of Their Parents' Divorce during Adolescence in Mpumalanga Province*. Faculty of Health Sciences at the University of Johannesburg.
- Shirzadfar, A., Abbasi, Q., & Hassanzadeh, R. (2019). Effectiveness of pre-marriage training based on communication training program on decision-making problems in choosing a spouse and attitude towards marriage in children of divorce. *Journal of Social Health*, 7(3), 289-298. <https://doi.org/10.22037/ch.v7i3.25544> [In Persian].

- Taghavi Dinani, P., bagheri, F., & Khalatbari, J. (2020). A qualitative study of the experiences of divorced men and women on the psychological factors affecting divorce. *Journal of Cognitive Science*, 19(86), 213-228. <https://psychologicalscience.ir/article-1-493-fa.html> [In Persian].
- Tehrani, M., Kakabraei, K., & Amiri, H. (2021). Developing a four-way model of informed pre-marriage counseling with a local and cultural perspective and investigating its effectiveness on awareness, acceptance, responsibility and marital adjustment after marriage. *Culture of Counseling and Psychotherapy*, 12(64), 23-52. <https://doi.org/10.22054/qccpc.2021.44313.2481> [In Persian].
- Waltz, C. F., Strickland, O. & Lenz, E.R. (2010) *Measurement in nursing and health research*. Springer Publishing Company.
- Weigel, D. J. (2007). Parental divorce and the types of commitment-related messages people gain from their families of origin. *Journal of Divorce & Remarriage*, 47(1-2), 15- 32. https://doi.org/10.1300/J087v47n01_02
- Williamson, H. C., Hammett, J. F., Ross, J. M., Karney, B. R., & Bradbury, T. N. (2018). Premarital education and later relationship help- seeking. *Journal of Family Psychology*, 32(2), 276–281. <https://doi.org/10.1037/fam0000383>
- Yahyazadeh, H., & Hamed, M. (2016). Issues and interventions of children of divorce in iran: a meta-analysis of articles. *Journal of Woman and Family Studies*, 3(2), 91-120. 10.22051/JWFS.2016.2209 [In Persian].
- Yilmaz, T., & Kalkan, M. (2010). The effects of a premarital relationship enrichment program on relationship satisfaction. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 10(3), 1911-1920. <https://www.researchgate.net/publication/290015134>

